

Syysvaltuuston avauspuhe

Katarina Murto 20.11.2024

Arvoisa puheenjohtajisto, arvoisat valtuutetut, ärade fullmäktige,

Tänä vuonna vietämme Suomessa sivistyksen teemavuotta. Yhteiskunnallinen keskustelu on kuitenkin ollut paikoitellen hyvin repivää ja vastakkainasettelua korostavaa, eli kaukana sivistyksestä. Voimme kysyä, missä ja miten sivistys näkyy yhteiskunnassamme tänä päivänä.

Kärjistyneet mielipiteet ja valikoiva argumentointi ovat saaneet yhä enemmän ilmatilaa - yhteisten ratkaisujen ja asiallisen vuoropuhelun arvostaminen ovat sen sijaan jääneet vähemmälle. Vastakkainasettelua ruokkiva keskustelukulttuuri johtaa harvoin kestävään ja luottamusta lisäävään päätöksentekoon, johon kaikki voivat demokratiaa vaalien sitoutua.

Me tarvitsemme yhteiskunnassa yhä enemmän sivistystä. Sivistyksen rakentaminen on myös OAJ:n uuden strategian yksi keskeisistä arvoista. Jäsenemme, eli opettajat ja kaikki opetus- ja tutkimusalan koulutetut ammattilaiset rakentavat sivistystä työssään jokainen päivä. Sivistisyhteiskuntaa ei ole ilman koulutusta ja opettajien tekemään työtä.

Arvoisat valtuutetut,

Ensi keväänä edessä ovat kunta- ja aluevaalit, hallituksen puoliväliriihi sekä haastavat sopimusneuvottelut. Me kuljemme kohti edunvalvonnan megakevättä varmoin askelin yhdessä ja pidämme jäsentemme puolta.

Tilanne on vaikea. Suomen taloustilanne ja kuntatalouden näkymät ovat huolestuttavat. Se on kuitenkin selvää, että Suomelle välttämätöntä talous- ja tuottavuuskasvua ei tapahdu ilman panostuksia koulutukseen ja tutkimukseen.

Suomen menestys on menneiden vuosikymmenten saatossa rakentunut koulutuksen ja sivistyksen varaan. Maailmalla on ihailtu koulutuksemme tasoa ja Pisa-tuloksia. Edelleen korkeasti koulutettuja opettajia ja laadukasta opettajankoulutusta arvostetaan ympäri maailman, mutta Pisa-tulosten romahdettua katse on valitettavasti kääntynyt osin Suomesta muualle. Tämä ei ole tyydyttävä tilanne - ei meidän, eikä Suomen kannalta.

Suunnan tulee kääntyä niin oppimisen kuin koulutuksen tason suhteen. Se ei onnistu, ellei Suomessa pidetä huolta siitä, että koulutettuja opettajia on riittävästi ja opetuksen laatu säilyy vahvana joka puolella Suomea.

Sivistynyt yhteiskunta panostaa koulutukseen ja osaamiseen sekä kaikkiin koulutusmuotoihin. Sivistisyhteiskunnassa arvostetaan koulutettuja opettajia, opetusalan ammattilaisia ja tutkijoita. Sivistyneessä yhteiskunnassa kyetään rakentamaan kestävä ja vahva yhteiskunta tutkitun tiedon pohjalta. Sivistyneessä yhteiskunnassa myös luotetaan koulutettuihin opettajiin. Minun viestini on kaikille opettajille, rehtoreille ja alan esihenkilöille - luottakaa osaamiseenne ja ammattitaitoonne.

Hyvät valtuutetut,

On hyvin ristiriitaista, että samalla, kun koulutuksen ja opettajien työn merkitys koko yhteiskunnan kannalta varmasti tiedostetaan, samanaikaisesti koulutetut opettajat halutaan maan hallituksen taholta ajaa pysyvästi heikompaan palkkakehitykseen kuin vientialoilla työskentelevät.

Opettajat, jotka mahdollistavat koulutuksen tässä yhteiskunnassa. Opettajat, jotka varmistavat sen, että Suomessa on jatkossakin osaajia kaikilla aloilla. Mikä on maan hallituksen tosiasiallinen arvostus opettajien työtä kohtaan, kun opettajat halutaan ajaa heikompaan palkkakehitykseen huonolla lainsäädännöllä?

Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen, ammatillisen koulutuksen rajut leikkaukset, opettajien täydennyskoulutuksen leikkaukset ja vientimallilaki osuvat kokonaisuudessaan erityisen kipeästi juuri koulutussektorille ja opettajiin.

Elinikäisen oppimisen merkitys työelämän muutoksissa on välttämätöntä. Harva pystyy ja jaksaa kouluttautua omalla ajalla ja omalla rahalla. Osaajapulaa ei myöskään ratkaista eikä korkeakoulutettujen määrää nosteta ammatillisen koulutuksen leikkauksilla.

Digitalisaation ja moninaisten oppimisen haasteiden myötä opettajien täydennyskoulutus on välttämätöntä. Täydennyskoulutuksen tulisi olla jokaisen opettajan oikeus ja jopa velvollisuus, ja yhteiskunnan on se mahdollistettava, kun kyse on lakisääteisestä palvelusta.

Hyvät valtuutetut,

Opettajien, rehtoreiden ja alan esihenkilöiden työn vaatavuus ja työmäärä on kasvanut merkittävästi viimeisten vuosien aikana. Kunta-alan palkkaohjelma vuonna 2022 oli korjausliike, jolla jälkeenyänyttä palkkakehitystä voidaan kuroa umpeen vientialoihin nähden. Opettajilla ja kuntasektorilla ei ole vastaavia sopimuskorotusten ylittäviä liukumia kuin vientialoilla. Jos lailla lukitaan kaikkien alojen palkankorotukset yleiseen linjaan pysyvästi, palkkaeroa ei enää päästä kuromaan umpeen jatkossa, ei ainakaan ilman massiivisia työtaisteluita.

Vientimallilaki, joka väistämättä ajaa opettajat palkkakuoppaan, ei edistä alan houkuttelevuutta, mutta se ei myöskään pelasta julkista taloutta eikä ratkaise viennin kilpailukyvyn haasteita.

Vientimallilain osalta on useaan otteeseen viitattu Ruotsiin. Ruotsin malli ei ole ollut suotuista opettajille. Ruotsissa kohdennettiin valtiovallan taholta palkankorotusvaraa suoraan opettajille 2010-luvun puolivälissä, jotta päästiin kuromaan umpeen opettajien laahaavaa palkkakehitystä ja opettajapulaa. Tällainen Ruotsin malli käy toki meille.

Odotankin, että valtiolta kohdistaa palkankorotusvaraa suoraan opettajille myös Suomessa vientimallilain myötä. Valtion kohdentamista lisäpalkankorotuksista huolimatta opettajien palkkakehitys on kuitenkin yhä jäljessä Ruotsissa yksityiseen sektoriin verrattuna. Huolemme on todellinen. Me emme voi hyväksyä sitä, että opettajia kohdellaan kulueränä.

Talous- ja tuottavuuskasvua ei ole saatu nousuun viime vuosikymmenen maltillisilla palkankorotuksilla. Se, että nyt halutaan estää opettajien oikeudenmukainen ansiokehitys, joka olisi edes vastaava kuin vientialoilla, ei ratkaise talous- ja tuottavuuskasvun haasteita. Samaa mieltä on selvä enemmistö Suomen kansasta Aula Researchillä viime kuussa teettämämme kyselyn mukaan.

Vain 26 prosenttia kyselyyn vastanneista kansalaisista kannattaa sitä, että ventialojen palkankorotukset olisivat kattona myös julkisen sektorin aloille. Vain 17 prosenttia kannattaa sitä, että lailla rajoitetaan valtakunnansovittelijan sovintoehdotuksia. Vain 12 prosenttia suhtautuu myönteisesti siihen, että opettajien palkkaeroja on vaikea korjata ventialoihin nähden lain myötä. Ja 72 prosenttia on sitä mieltä, ettei ole hyväksyttävää heikentää muiden alojen kuten opettajien palkkakehitystä vetoamalla ventialojen kilpailukykyyn ja kansantalouden kestävyYTEEN. Eli merkittävä enemmistö kansalaisista ei kannata vientimallilakia.

Esitän, että mikäli hallitus ei ole edelleenkään valmis perumaan lakiesitystä, esityksen perusteluja täsmennetään niin, että se täyttää kansainvälisten sopimusten, sopimusvapauden ja valtakunnansovittelijan puolueettomuuden edellytykset, ja lakiesitykseen lisätään valtakunnansovittelijalle ja sovittelulautakunnalle mahdollisuus poiketa yleisestä linjasta tiettyjen kriteerien esimerkiksi palkkatasa-arvon, palkkojen jälkeenjääneisyyden tai työvoimapulan johdosta.

Tämä olisi koko Suomen edun kannalta huomattavasti parempi ratkaisu kuin palkkavaalit. Nyt tarvitaan kompromissikykyä ja pragmaattisuutta. Vetoan maan hallitukseen, että ette aja opettajia palkkakuoppaan. Mikäli vientimallilakia ei peruta tai lakiesitystä muuteta, me ajaudumme väistämättä kohti palkkavaaleja ja valmistautuminen tähän on aloitettu.

Arvoisat valtuutetut,

Voimme olla tyytyväisiä siihen, että koulutukseen on monin osin panostettu tällä hallituskaudella. Pitkäaikainen tavoitteemme oppimisen tuen uudistamisesta on toteutumassa ja näkemyksiämme on kuultu. Näin lapsen oikeuksien päivänä on syytä korostaa sitä, että jokaisella lapsella tulee olla oikeus yhdenvertaiseen oppimiseen ja tarvitsemaansa tukeen. Tuen toimivuus ja toteutuminen ratkaistaan käytännössä kunnissa.

Lisäksi esimerkiksi vuosiviikkotuntien lisäykset, kännyköiden käytön rajoittaminen sekä opettajankoulutuksen ja korkeakoulujen aloituspaikkamäärien lisäykset ovat erittäin tarpeellisia.

Suomesta puuttuu kuitenkin edelleen pitkäjänteinen suunnitelma koulutuksen perusrahoituksen turvaamisesta. Koulutuksen kehittäminen ei voi olla hallituskausittain vaihtuvaa poukkoilua. Korkeakoulutuksen visiotyö käynnistyy nyt marraskuussa. Pidän tärkeänä, että myös ammatillinen koulutus tarvitsee tulevaisuuden vision.

Ammatillisen koulutuksen osalta tarvitsemme erityisen arvostuksen nousun tässä yhteiskunnassa. Koko koulutusketjun on toimittava, ja vakava viestini onkin, että ensi kevään kehysriihessä ei pidä tehdä leikkauksia minkään koulutusasteen osalta.

Ammatillisen koulutuksen leikkauksien vuoksi on jo käynnistynyt mittavat yt- ja muutosneuvottelut, jotka johtavat todennäköisesti satojen opettajien irtisanomisiin, tutkintojen ja koulutusalojen satunnaisiin lakkauttamisiin, alanvaihdon vaikeutumiseen ja osaajapulan syvenemiseen sekä esimerkiksi ryhmäkokojen kasvamiseen, vaikka oppimisen tuen tarpeet ovat lisääntyneet.

Tulevat kuntavaalit ovat näytön paikka sille, miten paljon koulutukseen, kasvatukseen ja opetukseen halutaan panostaa jokaisessa Suomen kunnassa. Kuntavaalit ovat koulutus- ja sivistysvaalit, sillä koulutus ja kasvatusta on kuntien pääasia. Jatkossa kuntien budjeteista noin 60 prosenttia menee varhaiskasvatukseen ja koulutuksen järjestämiseen. Se ei ole ylimääräinen menoerä, vaan investointi.

Kuntien elinvoima voidaan varmistaa laadukkaalla kasvatuksella, koulutuksella ja osaamisella. Laadukas varhaiskasvatusta, koulutus, oppilaitokset ja elinikäisen oppimisen mahdollisuudet varmistavat sen, että kuntiin saadaan muuttovoimaa ja osaajia.

Jotta sivistykselliset perusoikeudet voivat toteutua, jokaisella lapsella ja nuorella on oltava oikeus koulutettuun, kelpoiseen opettajaan. Edelleen Suomessa voi opettaa lähes kuka tahansa ja käyttää opettajanimikettä ilman koulutusta ja kelpoisuutta. Opettajanimikkeen käyttöönotto vain kelpoisille opettajille olisi osoitus todellisesta sivistyskunnasta.

Riittäväillä resursseilla voidaan turvata jokaisessa kunnassa päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten toimivat ryhmäkoot ja laadukkaat oppimateriaalit. Resurssit on varmistettava myös tarpeelliseen oppimisen tuen uudistamiseen toteutumiseen käytännössä. Koulutus päätöksillä voidaan edistää myös sitä, että Suomeen muualta saapuvat kotoutuvat ja asettuvat osaksi yhteisöä ja työllistyvät.

Kuntien kannattaa houkuttaa ja pitää huolta kelpoisista opettajista ja opetusalan johtajista hyvällä työnantajapolitiikalla. Määräaikaisten sopimusten sijaan kannattaa panostaa vakinaisiin palvelussuhteisiin. Paikallista sopimista voi hyödyntää aina maksamalla parempia palkkoja kelpoisten opettajien saamiseksi.

OAJ:n kuntavaalikampanja käynnistyi lokakuussa, jolloin Sivistyksen avoimia ovia vietettiin 80 kunnassa, parissa sadassa koulussa, päiväkodissa ja oppilaitoksessa. Avoimet ovet näkyivät laajasti mediassa ja ratkaisumme kiinnostivat sekä mediaa että päättäjiä. Iso kiitos kaikille tapahtumia järjestäneille ja tapahtumiin osallistuneille. Vahvuutemme näkyi jälleen kerran siinä, että meillä oli yhteinen voima ja tahto yhdistää paikallinen ja valtakunnallinen toiminta.

Huolestuttavaa on se, että kuntien eriytyminen uhkaa jo lasten ja nuorten sivistyksellisiä perusoikeuksia. Hallituksen norminpurkutoimet uhkaavat kiihdyttää eriytymiskehitystä entisestään. Ratkaisu ei voi olla, että kunnille annetaan yhä enemmän vapautta järjestää koulutusta, kasvatusta ja opetusta. Sillä tavoin ei voida taata kaikille lapsille perustuslain turvaamia yhdenvertaisia oikeuksia laadukkaaseen koulutukseen ja opetukseen.

Arvoisat valtuutetut,

OAJ on panostanut erityisen paljon vaikuttamiseen ja medianäkyvyyteen. Viime lukuvuoden aikana näkyvyytemme oli huippulukemissa. On hienoa, että media on kiinnostunut näkemyksistämme ja opetusala. Medianäkyvyyden nousun eteen olemme tehneet valtavasti töitä.

Haluan korostaa erityisesti vaikuttamistyön merkitystä. Meille on ensi arvoisen tärkeää käydä vuoropuhelua kaikkien puolueiden kanssa kaikissa tilanteissa. Vaikuttaminen on kuitenkin maratonlaji, jossa pikavoittoja ei saa.

Uuden strategiamme myötä me vaikutamme rohkeasti, uudistamme yhdessä ja toimimme oikeudenmukaisesti. Panostamme ydintehtäviimme eli edunvalvontaan ja jäsenpalveluihin entistä vahvemmin.

Uusi strategiamme velvoittaa meidät luomaan myös vision 2040-luvun työmarkkinoista sekä koulutus-, kasvatusta- ja tutkimusalan työstä, työmarkkinoiden muutoksista sekä sopimus- ja neuvottelujärjestelmän uudistamistarpeista. Tätä työtä meidän on tehtävä yhdessä ja rohkeasti.

Samalla, kun strategian mukaisesti haluamme vahvistaa asemaamme neuvottelijana, parantaa koulutuksen, kasvatuksen ja tutkimuksen resursseja ja laatua sekä lisätä jäsenyyden houkuttelevuutta, meidän on uskallettava katsoa kauas ja ennakoitava esimerkiksi väestökehityksen vaikutuksia sekä sopimusjärjestelmän rakenteiden muutoksia. Tiedostamalla ja ennakoimalla yhteiskunnan muutoksia pystymme tarjoamaan kestäviä ratkaisuja jäsentemme parhaaksi.

Jäsentyttyväisyyden osalta olemme oikealla tiellä, sillä viime kevään järjestökuvatutkimuksessa jäsenemme arvioivat toiminnan kehittyneen kaikilla osa-alueilla positiivisesti. Jäsentyttyväisyys oli kasvanut aivan huimat 56 prosenttia kolmen vuoden takaiseen.

Arvoisat valtuutetut,

Meidän on palautettava opettajien työlle ja koulutukselle niiden ansaitsema kunnia ja arvostus, jotta voimme ylläpitää sivistisyhteiskuntaa. Me voimme rakentaa huomisen, jossa koulutususkon ja osaaminen kantavat lapsiamme ja nuoriamme parempaan tulevaisuuteen.

Opettajan ammatti on edelleen ehdottomasti maailman paras ja tärkein, ja näin sen tulee olla myös jatkossa. Siksi OAJ on olemassa, että me yhdessä puolustamme jäseniämme ja edustamiamme aloja. Me kaikki olemme ylpeitä jäsentemme työstä.

Haastava työmarkkinatilanne, koulutuksen puolustaminen sekä vaikea ja repivä vientimallilaki vain korostavat ammattiliittoon kuulumisen merkitystä.

Jotta voimme kasvaa järjestönä ja toimia jäsentemme parhaaksi, meidän on nostettava kunnianhimon tasoa entisestään. Meidän tulee palauttaa Suomi koulutuksen suurvallaksi, jossa opettajanimikettä saa käyttää vain koulutettu kelpoinen opettaja ja maassamme on opettajarekisteri. Meidän visiomme on se, että koulutuksen rahoitus on pitkäjänteisesti turvattu ja opettajat saavat työn vaatavuutta vastaavan palkan sekä oikeudenmukaisen palkkakehityksen.

Tähän tarvitsemme sitoutuneita aktiiveja ja jäseniä, jotka uskovat, että yhdessä pärjäämme ja voimme tehdä kaikkemme alan ja jäsenten edunvalvonnan eteen. Positiivisuutta, toivon kipinää ja katsetta eteenpäin!

Ärade fullmäktige,

Det behövs mera bildning i vårt samhälle. Ett bildningssamhälle existerar inte utan utbildning och lärarnas insatser.

Utbildning och lärarnas arbete är betydelsefullt för hela samhället. Ändå vill regeringen cementera en sämre löneutveckling för utbildade lärare än för dem som arbetar i exportsektorn. Det här är mycket motstridigt och vi kan inte acceptera det.

Exportmodellen som innebär en lönegrop för lärarna gör inte branschen lockande och modellen inte räddar den offentliga ekonomin eller förbättrar exportsektorns konkurrenskraft.

Jag vädjar till regeringen att inte driva lärarna ner i lönegropen. Ifall lagförslaget om exportmodellen inte dras tillbaka eller ändras, står vi inför ett löneval. OAJ har redan inlett förberedelser.

Nedskärningar av anslagen till yrkesutbildningen är särskilt svåra att förstå. Under regeringsperioden har det för det andra satsats på utbildning som vi kan vara nöjda över. Vårt långsiktiga mål om en reform av stödet för lärande håller på att genomföras och våra synpunkter har blivit hörda.

I vårens kommunalval är det upp till kommunerna att visa hur mycket de är villiga att satsa på utbildning, fostran och undervisning.

För att de kulturella rättigheterna ska förverkligas, måste varje barn och ungdom ha rätt till en utbildad, behörig lärare.

Arvoisat valtuutetut,

Lopuksi haluan kiittää OAJ:n toimiston henkilöstöä erinomaisesta, osaavasta ja sitoutuneesta työstä. Suuntamme on erinomainen. Haluan myös kiittää jokaista jäsentä - jokainen jäsen on minulle tärkeä. OAJ:n hallitusta haluan kiittää erinomaisista keskusteluista ja päätöksentekokyvystä.

Te valtuutetut olette järjestömmen ylimpiä päättäjiä ja te edustatte OAJ:ta. Viedään järjestöä yhdessä vahvasti eteenpäin uuden strategiamme ja arvojemme mukaisesti.

Toivotan erinomaista syysvaltuustoa teille kaikille!